

Megkeresztelt istentelenek társadalma

Interjú Georgij Mitrofanov ortodox pappal az orosz ortodox egyház állapotáról

Georgij atya! Kirill pátriárka minden hatalmát bevetve csalogatja az ifjúságot az egyházba. Vonzó-e a papi hivatás?

Egyre kevesebb jelöltünk van. Egyrészt az 1990-es évek óta visszaesett a születések száma, másrészt csökken az ortodox egyház iránti érdeklődés. Mivel nálunk nincs felvételi vizsga, főként olyan fiatalok jönnek hozzánk, akik iskoláik elvégzése után sehol másutt nem tudnak elhelyezkedni. Ennek megfelelően alacsony a képzettségük és társadalmi státusuk.

Az utóbbi években mégis sok új papi szemináriumot nyitottak meg.

Igen, ez így van. A szovjet időkben csak három szemináriumunk volt, Moszkvában, Leningrádban és Odesszában. Időközben már negyvenre nőtt a számuk, de vidéken a legtöbb esetben alacsony színvonalúak. A moszkvain és a szentpétervárikn kívül csak öt-hét felel meg a papképzés mai igényeinek. Nem egy szemináriumban öt-hat ember van egy évfolyamon, nálunk, Szentpéterváron negyvenen vannak, fele annyian, mint tíz évvel ezelőtt.

Hogyan jut akkor pap a sok új templomba?

Ahhoz, hogy nálunk valakiből pap lehessen, sem teológiai, sem másfajta végzettséget nem kell tudnia igazolni. Ez valóban paradox! Ez a visszás helyzet az 1980-as végén kezdődött, amikor az állam már nem avatkozott be az egyház káderpolitikájába, és a püspökök mindenkit felszentelhettek, aki ezt kívánta. Azóta mindenkiből lehet pap, aki valamelyest jártas az istentiszteletekben, és fölmutatja egy lelkész ajánlását. Az összes mai papoknak csak jó harmada járt szemináriumba vagy végzett teológiai akadémiát, a többi teológiai képzettség nélkül boldogul – azzal az eredménnyel, hogy egyházi életünk teológiai, lelkiségi és kulturális színvonala katasztrofális mélységbe süllyedt. De mind a mai napig nincs olyan színvonalú döntés, amely megtiltaná a megfelelő végzettség nélküli pap-szentelést.

Tehát a legtöbb papot az 1990-es években szentelték fel?

Igen. Számszerűleg ma a legtöbb pap a posztszovjet időszakból való, de ezeknek a lelki, intellektuális és emberi minősége többnyire elmarad azokétól, akik a szovjet korszakban lettek papok. A peresztrojka időszakában az emberek tömegesen jöttek az egyházba. Egyesek tudatosan, és mélyszégyen, komoly hitből fakadóan választották ezt az utat, a legtöbben azonban véletlenségből, és éppen ezek szenteltették fel magukat. A legtöbben autodidakta neofiták voltak, akiknek fogalmuk sem volt az egyházi hagyományról, és legjobb esetben olyan könyvekből merítették lelki tudásukat, amelyek szamizdatban terjedtek. Ezek a papok olyan kusza nézetek kotyvalékát hozták az egyházi életbe, hogy az embernek égnek áll a haja!

Miféle eszmék ezek? És miféle papok ezek?

Sokan közülük alapjában véve megtévesztett és megfélemlített, posztszovjet nyárspolgárok, akik az egyházba lépésükkor arról álmodtak, hogy azt fogják megtalálni, ami ismerős volt számukra: egy totalitárius ideológiát és szervezetet. Mit olvashattak egyáltalán egy istenkereső ember a 80-as évek Szovjetuniójában? Létezett egy úgynevezett klasszikus könyvcsoomag, amely egyrészt Ignatyij

Brjancsanyinov Otyecsnyik-jéből állt [szerzetes atyák jámbor mondásainak gyűjteménye], másrészt pedig a Cion bölcseinek jegyzőkönyve c. antiszemita pamfletből és Mihail Polszkij főpap nagyon gyenge, Oroszország új vértanú c. művéből. A misztikus irodalomnak és a totalitárius, embermegvető politikai ideológiának ez a keveréke határozta meg a neofiták világnézetét, akik aztán – miután egy szempillantás alatt pappá lettek – nagy gesztusokkal ortodox tanítássá nyilvánították saját eszméiket. Ők hozták be egyházunkba a türelmetlenségnek és a bizalmatlanságnak azt a szellemét, amely annyira jellemző sok klerikusunkra. Folytonosan ellenséget keresnek – a zsidókban, a szabadkőművesekben, az ökumenizmus híveiben, a katolikusok felé hajlóknak –, mintha csak külső, és magától értetődően „sötét hatalmak” okoznák minden belső problémánkat.

Őn már több mint húsz éve tanít, és ezért össze tudja hasonlítani a mai hallgatók nemzedékét a szovjet időkével.

A szovjet időkben roppant nehéz volt valakinek felszenteltetnie magát. A papjelöltnek ezért erős akaratúnak kellett lennie, hogy elérhesse célját. Gyakorlatilag minden pap elvégezte a teológiát. Ez nemcsak az egyház érdeke volt, hanem az államé is, amely ily módon totálisan ellenőrizni tudta az állítólag legális és szabad egyházat: amíg ugyanis egy fiatalember valamelyik lelkészi tanintézetben tanult, a KGB képet alkothatt róla, közelebről megismerhette, sőt beszervezhette. A végső döntést arról, hogy valaki beléphet-e egy szemináriumba, vagy sem, a Vallásügyi Tanács illetékese hozta meg. Ennek az volt a feladata, hogy minden városi és művelt pályázó útjába nagy akadályokat állítson, és a legegyszerűbb társadalmi rétegek tagjait részesítse előnyben: minél mélyebből jött valaki, annál jobb volt. Elsősorban olyanok léptek be a szemináriumokba, akik Nyugat-Ukrajna vidéki területeiről származtak.

Miért éppen onnan?

Az orosz ortodox egyháznak akkoriban több mint 6000 temploma volt, ezeknek több mint a fele Nyugat-Ukrajnában, ezért ott volt szükség a legtöbb papra is. Mindenesetre a vallási élet ott megmaradt a ritualizmusban, ami nagyon is inyére volt az államhatalomnak. A Nyugat-Ukrajnából érkezett szeminaristák azonban mély népi vallásosságot és istenfélelmet hoztak magukkal az oltár szolgálatába, ez manapság hiányzik. Amikor ma pappá szentelnek fiatal férfiakat, akkor ezek többnyire egyáltalán nincsenek tudatában annak, mi a jelentősége annak, ami velük történik. Kortársi kultúránkban elvész a szakrális tisztelete, mindent profanizálnak. Mivel ma sokkal egyszerűbben lehet pappá lenni, egyre gyakrabban fordul elő, hogy nagyon is elfogadhatónak tartják azt, ha valaki eljön, elliturgiáztat egy darabig, megnézi, tetszik-e neki az egész – s ha nem, akkor továbbáll, és máshol néz körül.

Őnnek hogyan sikerült belépnie a szemináriumba? Őn annak idején történészként kitüntetéssel végezte el a leningrádi egyetemet, és a legfiatalabb tudományos munkatársként dolgozott ott.

Az akkori Leningrádban egy óriási lakásban éltem, amelyet közösségi lakássá építettek át. De már fiatal éve-

imben úgy éreztem, hogy ezt a várost más embereknek építették, és az 1917 előtti orosz élet egészen más volt, és hogy elrabortált tőlem ezt az igazi orosz életet. Könyvekből és történelmi tanulmányaim révén elkezdtem keresni ezt az életet, és így jutattam el a hithez. Amikor 27 évesen elhatároztam, hogy mindent elvetek, és belépek a szemináriumba, már szilárdan meggyökereztem a hitben. Szoros kapcsolatban álltam lelkészekkel, és tudtam, hogy egyetlen felvételi reményem Kirill (Gungyajev) érsek, a szentpétervári Lelkészképző Akadémia akkori rektora, a mai pátriárka.

Mit tehetett ő?

Neki megvolt a megfelelő súlya, valamint a szükséges kapcsolata a közigazgatásban ahhoz, hogy egyengesse az útját egy olyan kezdő teológiai hallgatónak, akinek egyetemi diplomája volt. De alig adtam be kérelmemet, Kirill érseket Szmolenszkbe helyezték. Helyette Antonij (Melnikov) pátriárka fogadott; ő rendkívül óvatos volt. Azt mondta nekem: „Mondjon föl, és próbáljon elhelyezkedni éjjeliőrként! Ha ugyanis tudományos munkatársaként nyújtja be a papírjait, annak nagyon provokatív látszata lesz. Éjjeliőrként azonban nem dolgozhat hosszabb ideig, mert ha valaki egyetemi végzettséggel teszi ezt, akkor potenciális disszidensnek számít. Mondjon föl ott is, és keresen újabb helyet!” Benyújtottam tehát papírjaimat, és egy KGB-örnagy elé idéztek, aki erősködött, hogy ne hagyjam magam elbizonytalanítani: sok lelkész végez papi tevékenységet, és ugyanakkor polgári kötelességeit is teljesíti... Megemlített néhány nevet, akik közül egyesek ma is magas egyházi tisztséget töltenek be. Szilárdságom addig terjedt, hogy elmondjam: számomra nagy erkölcsi probléma a KGB-hez fűződő kapcsolat, és ezért azt meg fogom említeni következő gyónásomban. Erre az örnagy szinte mefisztói módon azt felelte: „Vannak olyan dolgok, amelyeket az ember még a gyónásban sem mond el.” Ezután elváltunk, miközben utalásszerűen értésére adtam, hogy nem fogom megtartani a KGB-trükközés hazafias játékszabályait. Így Ön el tudja képzelni, micsoda nehézségek előtt állt az, aki a szovjet időkben a papság mellett döntött, és milyen felelősséget érzett az ember ezzel a szolgálattal szemben.

Számolt-e Ön anyagi nehézségekkel is? Ma sok pap nem éppen szegény.

A városi klérus sosem állt olyan jól anyagiilag, mint a szovjet időkben. Még tanulmányaim idején kaptam egy állást a szeminárium könyvtárban, és első fizetésem napján nem hittem a szememnek: 200 rubelt kaptam a fiatalabb tudományos munkatársak 130 rubelje helyett! Mindazonáltal később írásban felszólítottak, hogy fizessek 62 rubel adót.

Mára nagyot zuhant a városi, és még inkább a vidéki papság fizetése; a szertartásokért kapott „stólapénzek” is nagyon különbözőek. Igen sok pap egyik napról a másikra él, de vannak viszonylagos jólétben élők is.

Az utóbbi években igen sok templomot restauráltak vagy újjáépítettek. Korábban az egyház inkább arra helyezte-e súlyt, hogy egy pap jól tudjon gazdálkodni. Vagy közben valami már lett-e fontos az egyház számára?

A templomok újjáépítése nagy kísértés lett az egyház számára, mert azt a modern szovjet ember hajtotta végre. A kommunisták mindenben becsaptak minket, csak egy dologban nem:

megteremtették az új típusú embert, az irigy nincstelent, aki azzal a meggyőződéssel nőtt föl, hogy az életben az anyagi értékek a legfontosabbak. És mivel ezektől az értékektől megfosztották, sokkal pénzsóvárbab és saját előnyeiket lesőbbé tették, mint a nyugati nyárspolgár. A mai papi nemzedék számára az egyház gyakran nem Krisztus Teste, nem azoknak az embereknek a közössége, akik egy Krisztusban; az ő szemükben Isten háza elsősorban az a hely, ahol az ember élénk kapcsolatot létesít üzletemberekkel: itt pénzért megáldják az ember autóját, megkeresztelik a gyerekeit, eltemetik a hozzátartozóját. Többet nem is várnak a paptól. De mi van akkor, ha egy efféle ügyesen üzletelő, gyakran nagyon fiatal férfinak valaki elpanaszolja a bánatát? Semmit sem fog tudni válaszolni neki.

Milyen papokra lenne szüksége a mai egyháznak?

Az 1980-as években abban az illúzióban éltünk, hogy van egy ortodox népünk, amely sehová sem mehet, mert nincsenek templomok. Aztán felépültek a templomok, de népünknek csak kicsi része jár rendszeresen templomba. Tisztában kell lennünk azzal, hogy ma hihetetlenül mágikus és pogány elképzelésekkel bíró, megkeresztelt istentelenek társadalma vagyunk, amelynek újból meg kell hirdetni Krisztust. Ehhez egy modern papnak a maguk szintjén kell „elérnie” az embereket, az értelmiségieket is; rendelkeznie kell bizonyos élettapasztalattal, értenie kell a beszéd művészetéhez és személyében meg kell testesítenie azt a magas ortodox kultúrát, amely sajnos gyakran még számunkra is ismeretlen. Akkor talán sikerül teljesítenünk a legnagyobb parancsot: elmenni, és minden népet tanítani.

Forrás: Imprimatur, 2010/5-6.

Az interjút eredetileg az Ogonyok c. lap készítette 2010 áprilisában.

Georgij Mitrofanov a szentpétervári Lelkészképző Akadémia egyháztörténész professzora.

